

Csurgó Attila ezredes:

## AZ ERŐK MEGÓVÁSA NAPJAINK MŰVELETI KÖRNYEZETÉBEN

*„Az államok közötti nyílt háborúkat számos esetben nehezen kategorizálható konfliktusok váltják fel. Egyre nagyobb teret nyer az aszimmetrikus és a hibrid hadviselés, amelyek révén feltörekvő vagy újra megerősödő államok, illetve nem állami szereplők katonai és nem katonai eszközök változatos kombinációját alkalmazva kívánják érvényesíteni érdekeiket, sokszor leplezett módon.”*  
Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája<sup>1</sup>

DOI: [10.35926/HSZ.2021.3.3](https://doi.org/10.35926/HSZ.2021.3.3)

*ÖSSZEFOGLALÓ: Az erők megóvása mint fogalom 2004 óta változatlan mind a hazai, mind a 2019-ben kiadott NATO-meghatározások és -definíciók gyűjteményében. A hadviselésben azonban jelentős változások figyelhetők meg, az indirekt eljárások mindjobban háttérbe szorítják a hagyományos vagy direkt eljárási módozatokat. Az információs technológiában tapasztalható rohamos fejlődés határozza meg korunk társadalmát. A társadalom változása – mint a korábbi korszakokban is – napjainkban is hatással van a hadviselésére. A társadalmi tudat befolyásolása már esetenként túlszámalyja a precíziós fegyverek hatásfokát. A háborút már nem feltétlenül az ellenfél katonai erejének sikeres rombolása határozza meg, hanem az állam funkcióira és a társadalom egészére mért átfogó csapások. A hadviselés újszerű formája egy folyamatosan változó, kiszámíthatatlan műveleti környezetet teremt, amely napjainkban – a szerző megítélése szerint – hatással van az erők megóvására.*

*KULCSSZAVAK: erők megóvása, hadviselés, fenyegetettség, információ, hibrid, nemlineáris háború, stratégia*

### BEVEZETÉS

Az erők megóvása mint feladatrendszer a fegyveres erők minden szintjén fogalmaz meg rendszabályokat, feladatokat. Fogalmát tekintve: *„mindazon rendszabályok és eljárások összessége, amelyek végrehajtásának célja, hogy csökkentsék a saját személyi állomány, a létesítmények, a felszerelések, a hadműveletek és az információk sérülékenységét bármilyen ellenséggel és fenyegetéssel szemben minden helyzetben, ezzel megőrizve a saját cselekvési*

<sup>1</sup> 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Magyar Közlöny 2020. évi 81. szám, V. fejezet, 46. pont. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/6c9e9f4be48fd1bc620655a7f249f81681f8ba67/letoltes> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 07.)

szabadságot és a saját haderők műveleti hatékonyságát. E célok a kockázati tényezők helyes és folyamatos kezelésével érhetőek el.”<sup>2</sup> A Kovács Tibor révén értelmezett fogalom teljesen összhangban van a NATO 2019. évi fogalmi értelmezések gyűjteményében meghatározottakkal.<sup>3</sup> Ugyanakkor az Amerikai Egyesült Államok Összhaderőnemi Műveleti Szabályzata átfogóbban határozza meg az erők megóvását, miszerint annak célja a küldetéssel összefüggő katonai és civil személyi állomány túlélőképességének és hatékonyságának megőrzése, ideértve a létesítmények, felszerelések, információk és infrastruktúra megőrzését a műveleti területen és annak határain túl is.<sup>4</sup>

Az erők megóvásának alapját tehát a fenyegetettség vizsgálatából levont következtetések, az azokra épülő kockázatelemzés értékeléséből származó – ami magában foglalja a saját kockázatvállalást –, azok várható következményeinek csökkentése érdekében kialakított és összehangolt szabályok összessége képezi. Az amerikai összhaderőnemi műveletekben szerzett jelentős tapasztalatokat figyelembe véve az erők megóvása rendszabályainak kialakítása a műveleti terület határain túl – ami a kockázatelemzés szélesebb körére utal – teljesen más megközelítésbe helyezi a rendszabályok kimunkálását, különösen akkor, ha azt korunk „nehezen kategorizálható” műveleti környezetében vizsgáljuk.

Tanulmányom arra az elméleti kiindulási alapra épül, hogy korunk hadviselése – elnevezésétől függetlenül – olyan összetetten és átfogóan alkalmazza a hagyományostól eltérő eljárásokat, hogy az döntően befolyásolja az összhaderőnemi műveleti terület globális környezetét is. Az új generációs, aszimmetrikus, nemlineáris, hibrid, korlátok nélküli, rendhagyó, nem konvencionális és irreguláris kifejezések mind felbukkannak, amikor a 21. század hadviselési formáit vizsgáljuk. Viktor Morris<sup>5</sup> szerint a hadviselés két általános formával határozható meg: hagyományos és irreguláris, ahol az utóbbira többnyire jellemző a hibrid eljárások tárházának alkalmazása a kitűzött politikai és katonai célok elérése érdekében. Morris az irreguláris hadviselést az állami és nem állami szereplők közötti erőszakos harcra definiálja, amely a legitimitásért és az érintett lakosság felett gyakorolt befolyásért zajlik. Az irreguláris hadviselés az indirekt megközelítést és az aszimmetrikus eszközök használatát részesíti előnyben. Az irreguláris hadviselés központi eleme minden olyan hagyományostól eltérő tevékenység, amely lehetővé teszi egy ellenállási mozgalom vagy felkelés számára a kormány vagy a megszálló hatalom megzavarását vagy megdöntését azáltal, hogy együttműködik bármely kormányellenes erővel egy általuk kontrollálni kívánt területen.<sup>6</sup>

Morris megállapításainál egyértelmű, hogy azok az Irakban és Afganisztánban szerzett tapasztalatait tükrözik. Jelen tanulmányban a globális környezeti hatások megértése igen fontos, ezért a tanulmány a hadviselés nemlineáris vagy hibrid formáját veszi alapul, amelyek módszereikben legjobban jellemzik az államok közötti, hagyományostól eltérő hadviselési

<sup>2</sup> Kovács Tibor: A túlélőképesség fokozásának műszaki feladatai. *Hadtudomány*, 2004/1., 114–122.

<sup>3</sup> Force Protection – az erők megóvása angolul – definíciója. AAP-06 (STANAG 3680) NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French) NSO, 2019, 55.

<sup>4</sup> Joint Publication (JP) 3-0, Joint Operations. The Joint Staff, Washington, DC, III-30–III-31., 11. 06. 2011. [https://www.benning.army.mil/mssp/security%20topics/Global%20and%20Regional%20Security/content/pdf/jp3\\_0.pdf](https://www.benning.army.mil/mssp/security%20topics/Global%20and%20Regional%20Security/content/pdf/jp3_0.pdf) (Letöltés időpontja: 2020. 12. 07.)

<sup>5</sup> Victor R. Morris az irreguláris hadviselés és az abból származó fenyegetések elhárítására szakosodott oktató az Összhaderőnemi Többnemzeti Felkészítési Központban (Grafenwoehr, Németország).

<sup>6</sup> Victor R. Morris: Grading Gerasimov: Evaluating Russian Nonlinear War Through Modern Chinese Doctrine. *Small Wars Journal*, 17. 09. 2015. <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/grading-gerasimov-evaluating-russian-nonlinear-war-through-modern-chinese-doctrine> (Letöltés időpontja: 2020. 10. 14.)

formát. A nemlineáris hadviselést folytató állam átfogó stratégiai megközelítést alkalmaz, ahol a konfliktus fegyveres összecsapásai csak az ellenség közvetett gyengítésére szolgálnak. Az átfogó stratégiai megközelítés alapja a tervek és az irányelvek, valamint az eljárásmodok összehangolása, és magában foglalja az állam szándékos erőfeszítéseit a politikai, katonai, diplomáciai és gazdasági eszközök kiaknázására az adott állam nemzeti érdekének előmozdítása végett;<sup>7</sup> vagyis a politikai, diplomáciai, gazdasági és a katonai stratégia összehangolása és azok részenkénti vagy együttes alkalmazása – az adott időpillanatban kínálkozó lehetőségek kihasználásával – a kitűzött politikai cél elérése érdekében.

Mindezek alapján a tanulmány a hadviselés újszerű formájának vizsgálatával azt kívánja bizonyítani, hogy az erők megóvása rendszabályainak tervezésekor a műveleti terület szélesebb értelmezésére van szükség. Ezzel bizonyítva azt is, hogy a védelem kialakításakor nemcsak a hadszíntéren tevékenykedő erők viszonylagos biztonságát, hanem a politikai cselekvési szabadság feltételeit is figyelembe kell venni.

## A HADVISELÉS INDIREKT FORMÁJA

A 21. század háborúit görcső alá véve és a háború kettős természetének clausewitzi elkülönítéséből kiindulva megkülönböztetünk direkt és indirekt hadviselést.<sup>8</sup> Míg az előbbi célja az ellenfél megsemmisítése, addig az utóbbi korlátozott, és alapvetően az ellenfél kifárasztására irányul, ugyanakkor mindkettő a politikai célok megvalósítására törekszik. Az utóbbi évtizedekben a politikai célok elérése jelentős mértékben megváltozott mind a háború formái, mind pedig az alkalmazott eszközök tekintetében.<sup>9</sup> A porosz katonai gondolkodó, Carl von Clausewitz tanait továbbra is rendezőelvként alkalmazva: „*a háború a politika más eszközökkel való folytatása*”, ez az idézet alapvetően determinálja, hogy a politika a kijelölt céljainak elérése érdekében akár katonai erőt is alkalmaz. „*A politika tehát kijelöli a célt, amelyet a háborúval mint eszközzel kíván elérni*” – foglalja össze Forgács Balázs. A továbbiakban a politikai cél és annak elérését szolgáló eszközrendszer vizsgálata során jut el az Eberhard Kessel 20. századi német kutató által megfogalmazottakhoz, amikor a clausewitzi tanokhoz kapcsolódva rámutat: „*a háború jellege a politikai célkitűzés jellegétől függ, vagy még inkább függhet, ahogyan fordítva, már a politikai célt is befolyásolja a politikai állapot jellege, amely politikai állapotból a háború ered*”. Forgács kiemeli, hogy a háború céljának kitűzése is a politikai szándékot tükrözi, ebből kiindulva rámutat Kessel megállapítására: „*a politika a háború vezetését nem engedi ki kezéből*”, valamint annak felismerésére, hogy „*az adott kor szelleme, kultúrája hatással van annak hadviselésére is*”.<sup>10</sup>

Mindezek alapján először meg kell vizsgálnunk a 21. századra jellemző hadviselés szellemét és kultúráját, hogy megértsük annak formáját. A 21. század vizsgálatát arra a tényre kell alapozni, hogy az információs technológia rohamos változása elképesztő mértékben határozza meg a fejlődést. A változás mind a gazdaságra, mind a társadalomra hatást gyakorol, az új technológiák által biztosított közösségi felületeken történő érintkezés pedig a személyes kontaktusra épülő kapcsolattartást mindinkább háttérbe szorítja. „*A technológiai*

<sup>7</sup> Tad A. Schnauffer II: Redefining Hybrid Warfare: Russia's Nonlinear War against the West. *Journal of Strategic Security*, Vol. 10, No. 1, 2017, 17–31. <https://scholarcommons.usf.edu/jss/vol10/iss1/3/> (Letöltés időpontja: 2020. 10. 14.)

<sup>8</sup> Forgács Balázs: A háború és a politika viszonyrendszere. In: Göcze István (szerk.): *A háború és a politika viszonyrendszere*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017, 121.

<sup>9</sup> Uo. 123–124.

<sup>10</sup> Uo. 130.

megközelítés szerint azért élünk információs társadalomban, mert a társadalmi együttélés minden területén elterjedtek és egyre fontosabb szerepet játszanak az információs és kommunikációs technológiák, amelyek alapjaiban alakították át a társadalmak működését, beleértve a politikát, a gazdaságot, a kultúrát és a hétköznapi életet is.”<sup>11</sup> Természetesen a technológia ilyen irányú fejlődése a hadviselésre is kifejti hatását.

Szendy István így fogalmaz: „A közösségi média és a kapcsolt technológiák helyettesítik a precíziós tölteteket, az agresszor sebészeti pontosságú beavatkozásainak műveleti központi elemeivé mindinkább a Facebook-oldalak és chat-szobák válnak.”<sup>12</sup> Majd kiemeli, hogy a „valódi támadók” már nem szemtől szembe, nem közvetlenül, hanem indirekt módszerek alkalmazásával „konfrontálódnak egy nagyhatalom hátországaival”. Ugyanakkor rávilágít, hogy a hadviselésnek ez az újszerű formája kevésbé költséges, míg politikai szempontból könnyebben védhető. Az általa „új hadviselésként” kategorizált formát arra az elméletre építi, amely lehetőség szerint elkerülhetővé teszi a hagyományos és különösen a direkt hadviselés végrehajtásának szükségességét. A hadviselés általa jellemzett formája a kaoszelméletre épülve annak kiszámíthatatlanságával teszi a konfliktust mindinkább indirektté, ezáltal biztosítva a támadó részére az ellenfél nemzeti identitástudaton alapuló, a társadalmi közösség komplex védelmét biztosító képességeinek megtörését. A fenti elméletre alapuló gyakorlat megtestesülését „hibrid háborúnak” nevezi.<sup>13</sup> A hadviselés új formájának kidolgozását Szendy az Amerikai Egyesült Államokhoz köti. Kiemeli, hogy a hibrid forma lehetővé tette Washington számára, hogy adott térségekben a szövetséges országokra támaszkodva, illetve azokat felhasználva destabilizáló műveleteket vezessen, amennyiben a célkitűzés túl költséges vagy politikailag érzékeny számára.<sup>14</sup> A hibrid hadviselés elméletének vitája különösen Izraelnek a Hezbollah ellen 2006-ban Libanonban vívott háborúja után gyorsult fel. A katonai teoretikusok rámutattak<sup>15</sup> arra a tényre, hogy a háború során nemcsak a katonák, de a média is érzekelte, hogy a konfliktusban alkalmazott eljárások különböznek a felkelők és egy technikailag fejlett hadsereg között a korábbi háborúkban megszokottaktól.

Az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei hasonló fenyegetettséggel találkoztak az Afganisztánban és Irakban zajló műveletekben is. A felkelők ezekben a konfliktusokban – bár alapvetően a hagyományostól eltérő harcjelzéseket alkalmaztak – képesek voltak a hagyományos eljárásokat bűnözői módszerekkel ötvözni a remélt siker elérése érdekében.<sup>16</sup> A hibrid hadviselés fogalmát 2011-re a szárazföldi erők harcszabályzata a következőképpen foglalta össze: „A reguláris és az irreguláris erők, valamint a bűnözői módszerek sokféle

<sup>11</sup> Pintér Róbert: Úton az információs társadalom megismerése felé. In: Pintér Róbert (szerk.): Az információs társadalom – Az elmélettől a politikai gyakorlatig. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007, 23. <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 07.)

<sup>12</sup> Szendy István: A hadviselés, mint tudományelméleti és tudomány-rendszertani kategória. *Hadtudomány*, 2017/3–4., 118. [http://mht.eu/hadtudomany/2017/2017\\_3-4/Ht\\_201734\\_108-131.pdf](http://mht.eu/hadtudomany/2017/2017_3-4/Ht_201734_108-131.pdf) (Letöltés időpontja: 2020. 12. 07.)

<sup>13</sup> Uo.

<sup>14</sup> Uo. 119.

<sup>15</sup> Steven Erlanger – Richard Opiel: A Disciplined Hezbollah Surprises Israel with Its Training, Tactics and Weapons. *The New York Times*, 07. 08. 2006. <https://www.nytimes.com/2006/08/07/world/middleeast/07hezbollah.html>; Frank G. Hoffman: Conflict in the 21<sup>st</sup> Century: The Rise of Hybrid Wars. Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, 12. 2007. [http://www.potomacinstiute.org/images/stories/publications/potomac\\_hybridwar\\_0108.pdf](http://www.potomacinstiute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf) (Letöltések időpontja: 2020. 10. 14.)

<sup>16</sup> Schnauffer II: i. m. 18.

és dinamikus kombinációja, illetve az erők és módszereik kombinációjának egyesítése a kölcsönösen előnyös hatások elérése érdekében.”<sup>17</sup>

Mindez tartott 2014-ig, amikor „...az Oroszország által Ukrajnában folytatott furcsa, korábban nem ismert irreguláris hadviselési módot kezdetben számos néven emlegették az eseményeket kommentálók, ám mára leginkább a »hibrid háború«, illetve a »nemlineáris háború« elnevezés terjedt el”<sup>18</sup> – fogalmaz Rácz András.

## HIBRID VAGY NEMLINEÁRIS HÁBORÚ

A hibrid háború mint kifejezés elsősorban azt tükrözte, hogy nem állami szereplők harcolnak az állammal vagy koalícióba tömörült államokkal, amelyek döntően konvencionális módszereket alkalmaznak. Az Oroszország által alkalmazott stratégiai eljárásrend azonban már más, mint a hibrid hadviselés addig elfogadott terminológiája. Oroszország mint szuverén állam nemzetközi elismeréssel rendelkezik, elfogadja a nemzetközi jogot, saját kereskedelmi hálózattal bír, bővelkedik természeti erőforrásokban, törvényes kormánya van és olyan diplomáciai kapcsolatrendszere, amely összehasonlíthatatlanul fejlettebb szintű a nem állami szereplőkéhez képest.<sup>19</sup> Tehát rendelkezik jelentős politikai, katonai, gazdasági, diplomáciai és információs erőforrásokkal. Az Oroszország által Ukrajnában folytatott irreguláris hadviselés jellemzője a nemzet rendelkezésre álló erőforrásainak a politikai cél elérése érdekében történő összehangolt, koordinált alkalmazása. Az alapvetően politika által irányított, az erőforrások ilyen egybehangolt alkalmazását Liddell Hart a „nagystratégia elméletében” fogalmazta meg.<sup>20</sup>

Mint arra jelen tanulmány bevezetőjében már történt utalás, a nemlineáris hadviselést folytató állam átfogó stratégiai megközelítést alkalmaz, amelynek alapja a tervek és irányelvek, valamint eljárásmodok összehangolása, beleértve az állam szándékos erőfeszítéseit a politikai, katonai, diplomáciai és gazdasági eszközök kiaknázására az adott állam nemzeti érdekének előmozdításáért. Tehát a politikai és a stratégiai célok elérésében megnövekedett a nem katonai eszközök szerepe, és ahogy Geraszimov tábornok fogalmazott a 2013-ban megjelent cikkében: a nem katonai eszközök hatékonysága gyakran meghaladja a fegyverek erejét.<sup>21</sup> Geraszimov az erő alkalmazásának nem a nyílt módjait részesíti előnyben, hanem az indirekt módszerek alkalmazására helyezi a hangsúlyt, valamint fontosnak tartja a konfliktus kiterjesztését az információs térre is.<sup>22</sup> Az információs tér felhasználása az alkalmazott erők és eszközök valós idejű koordinációját segíti, és célja a megtámadott állam működésének gyengítése, különösen a kormány hiteltelenítése, ezáltal megosztottság kialakítása a társadalmon belül. Az orosz–ukrán konfliktusban folyó információs kampányt hitelesen mutatja a NATO Stratégiai Kommunikációs Kiválósági Központ összefoglaló jelentése, amely hangsúlyozza, hogy nemcsak állami szinten folyt az orosz dezinformáció elleni harc, hanem

<sup>17</sup> U.S. Army, Field Manual 3-0 Operations C-1. GPO, Washington DC, 2011, 1. fejezet 5. pont.

<sup>18</sup> Rácz András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. Külügyi és Külgazdasági Intézet, Tanulmányok T-2014/1., 2014. 10. 14., 4. <https://docplayer.hu/6612943-Oroszország-hibrid-haboruja-ukrajnaban.html> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 09.)

<sup>19</sup> Schnauffer: i. m. 19.

<sup>20</sup> B. H. Liddell Hart: Stratégia. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002, 493.

<sup>21</sup> Rácz: i. m. 6.; Valerij Geraszimov: Cennoszty nauki v predvigenyii. Vojenno-promislenij kurjer, 2013/8. [http://www.vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK\\_08\\_476.pdf](http://www.vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf) (Letöltés időpontja: 2020. 11. 05.)

<sup>22</sup> Rácz: i. m. 6.

aktivisták és más nem kormányzati szervezetek összefogásával weboldalakat hoztak létre, hogy hitelesen cáfolják az Oroszország felől áramló hamis híreket.<sup>23</sup>

A kialakult bizonytalanság teremt lehetőségeket az agresszor számára a válság mélyítésére. Schnauffer hangsúlyozza, hogy a nemlineáris műveletekben a lehetőségek kihasználása a kritikus elem. Az agresszor műveletei nem az előre megtervezett támadásokra épülnek, hanem a hadviselés egy olyan formáját alkotják, ahol támadások csak akkor valósulnak meg, ha fennáll a siker esélye, azaz a lehetőség adott.<sup>24</sup> Schnauffer fenti megállapítása összhangban van Szendy káoszelméletre épülő megállapításával, hiszen az adott lehetőség megragadása és kihasználása tervszerűtlenséget mutat, ezért kiszámíthatatlan. Tehát a kiszámíthatatlanság biztosítja a támadó részére az ellenfél nemzeti identitástudaton alapuló, a társadalmi közösség komplex védelmét biztosító képességeinek megtörését, fogalmaz Szendy az „új hadviselés” meghatározásaként.<sup>25</sup> Ugyanakkor Schnauffer rámutat, hogy a lehetőségek kihasználása a nemlineáris műveletek esetében egyértelműen átláthatatlan, ezért a védekezőnek folyamatosan különböző területeken kell reagálnia, legyen az katonai támadás, vagy az állam más alapvető funkciói ellen irányuló akció.<sup>26</sup>

Mindezek alapján megállapítható, hogy a teoretikusok – függetlenül attól, hogy a hadviselés újszerű formáját hogyan nevezik, illetve definiálják – egyetértenek abban, hogy a jelenkor hadviselése már nem feltétlenül a szemben álló hadsereg gyenge pontjaira összpontosít, hanem inkább a szemben álló társadalom sebezhetőségére, és az ebben az irányban indított célzott támadásokkal képes aláásni az adott nemzet biztonságba vetett hitét, ezáltal biztosítva az agresszor politikai céljainak elérését. Az információs társadalom nyújtotta lehetőségek kihasználása biztosítja az agresszor propagandájának széles körben történő terjesztését Facebook-oldalak és chatszobák segítségével.

Rác az orosz–ukrán konfliktus vizsgálatakor így fogalmaz: „*A vizsgálat során komoly nehézséget jelentett a megfelelő források fellelése és használata. Ennek egyik oka az orosz és ukrán oldalról egyaránt erőteljesen tapasztalható dezinformációs és propagandatevékenység volt.*”<sup>27</sup> Ez egyértelműsíti, hogy mind a támadó, mind a megtámadott a saját cselekedeteinek legitimitását kívánja bizonyítani, megőrizve ezzel saját politikai mozgásszabadságát. A konvencionális katonai műveletek sikerének egyik fontos összetevője a saját erők mozgásszabadságának megőrzése a szemben álló fél mozgásának akadályozása mellett. Mindez hasonlóan jelenik meg a hibrid vagy nemlineáris konfliktusban is, ahogy Szendy fogalmaz: „*az indirekt hadviselés a stratégiai tervezésben felértékelődik, ugyanakkor a gyakorlati alkalmazása különféle formákat ölthet.*”<sup>28</sup> Tehát napjaink műveleti környezetében az erők megóvása szélesebb értelmezést igényel.

Az ország erejének megóvása számos területen jelent feladatokat, ahogy az Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájában is nyomon követhető az *Alapvető értékeink* fejezetben. „*Elsődleges biztonságpolitikai érdekünk a folyamatosan változó viszonyok között a magyar állam önrendelkezésének, cselekvési szabadságának oltalmazása, megőrzése és erősítése.*”

<sup>23</sup> Russian Information Campaign Against Ukrainian State And Defence Forces, Executive Summary. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. <https://stratcomcoe.org/russian-information-campaign-against-ukrainian-state-and-defence-forces> (Letöltés időpontja: 2020. 11. 12.)

<sup>24</sup> Schnauffer: i. m. 21.

<sup>25</sup> Szendy: i. m. 118.

<sup>26</sup> Schnauffer: i. m. 21.

<sup>27</sup> Rác: i. m. 4.

<sup>28</sup> Szendy: i. m. 118.

Magyarország és a magyar állampolgárok mindenoldalú – politikai, gazdasági, pénzügyi, társadalmi, technológiai, környezeti, egészségügyi, katonai, rendészeti, információs és kibertérbeli – biztonsága alapvető érték. Biztonságunk megteremtése, fenntartása és erősítése olyan követelmény, amely minden további kormányzati célkitűzés teljesülésének előfeltétele.”<sup>29</sup> Tehát az átfogó biztonság megteremtése a politikai mozgásszabadság megőrzésének alapfeltétele. A biztonság megteremtése és fenntartása mint cél „a kockázati tényezők helyes és folyamatos kezelésével érhetőek el”, ahogyan azt Kovács definíciója is hangsúlyozta.

## AZ ERŐK MEGÓVÁSÁNAK FELADATAI A BIZTONSÁG TÜKRÉBEN

Az erők megóvása – illetve annak angol megfelelője, a *Force Protection* – mint kifejezés a NATO megalakulása 50. évfordulóján (Washington, 1999) elfogadott stratégiai útmutatóban jelent meg a 21. század kihívásaira adandó válaszok fogalmai között.<sup>30</sup> Az erők megóvása egy olyan összhaderőnemi tevékenység, amely a hadviselés minden időszakában megjelenik. Jellegét tekintve a harc támogatása érdekében végrehajtott műveletek között találjuk, olyan más funkciókkal együtt, mint a vezetés-irányítás, felderítés, tűztámogatás, civil-katonai együttműködés, harcképesség fenntartása és az információs műveletek – fogalmaz a NATO műveleti utasítása.<sup>31</sup>

Az erők megóvásának Kovács-féle fogalmát, valamint az erők megóvására vonatkozó szövetséges doktrínában meghatározottakat<sup>32</sup> értelmezve megállapítható, hogy az erők megóvása alapvetően a csapatok harcképességének megőrzésére irányuló olyan tevékenységek összessége, amelyek feladata, hogy ellensúlyozza a műveleti környezetből, különös tekintettel az ellenfél tevékenységéből fakadó kihívásokat és veszélyeket. Az erők megóvása feladatainak hadműveleti szintű tervezése a feladatok végrehajtásának folyamatos nyomon követése, a kialakított rendszabályok betartása és betartatása a harcászati szint sikerének alapja a művelet kezdeti időszakától a művelet befejezéséig, az erők teljes kivonásáig. Tehát azon tevékenységek összessége, amelyek a műveleti környezet kihívásaiból fakadó kockázatok, ideértve az ellenség tevékenységéből fakadó fenyegetések ellensúlyozását hivatottak biztosítani.

A szövetségi doktrína ugyanakkor pontosan rámutat, hogy a tevékenységek tervezése – a kockázatok folyamatos elemzése alapján – a kezdetektől a művelet befejezéséig, az erők teljes kivonásáig tart. A tervezés folyamatosságát a műveleti tervezés végrehajtására kiadott legújabb szövetségi doktrína<sup>33</sup> is hangsúlyozza a műveleti környezet bemutatásával. Rámutat, hogy a műveletekre általában egy olyan dinamikus környezetben kerül sor, amelyben a szereplők folyamatosan változtatják a politikai, katonai, gazdasági, társadalmi, infrastrukturális

<sup>29</sup> 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat... III. fejezet, 8. pont.

<sup>30</sup> Kovács Tibor – Talián István: A „Force Protection” és a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége. Felderítő Szemle, 2004/1., 94–105. <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2004-1.pdf> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 10.)

<sup>31</sup> Allied Joint Publication AJP-3B, Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations. 03. 2011. NSA, 1-11, 0145. [http://everyspec.com/NATO/NATO-ATP/download.php?spec=AJP-3B\\_MAR2011.050361.pdf](http://everyspec.com/NATO/NATO-ATP/download.php?spec=AJP-3B_MAR2011.050361.pdf) (Letöltés időpontja: 2020. 12. 10.)

<sup>32</sup> Allied Joint Publication AJP-3.14, Allied Joint Doctrine for Force Protection. 04. 2015. NSO, VII, 0002. [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/454616/20150804-AJP\\_3\\_14\\_Force\\_Protection\\_Secured.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/454616/20150804-AJP_3_14_Force_Protection_Secured.pdf) (Letöltés időpontja: 2020. 12. 10.)

<sup>33</sup> Allied Joint Publication AJP-5, Allied Joint Doctrine for the Planning of Operations, Edition A, Version 2. 05. 2019. NSO. [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/837082/dcdc\\_doctrine\\_nato\\_planning\\_of\\_ops\\_ajp\\_5.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/837082/dcdc_doctrine_nato_planning_of_ops_ajp_5.pdf) (Letöltés időpontja: 2020. 12. 10.)

és információs (PKGTII-) elemeket. Ezért a műveleti tervezés egy folyamatos tevékenység, amely a művelet teljes ideje alatt zajlik.<sup>34</sup> Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy mind a szövetségi műveleti tervezésre vonatkozó doktrína, mind Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája a biztonság megteremtése érdekében végzendő kockázatelemzés fontos összetevőiként azonosítja a PKGTII-elemeket. Azok folyamatos változásainak értékelése tehát a fenyegetettség értékelésének fontos alkotórésze.

Napjaink információs technológiáira, illetve az általuk teremtett műveleti környezetre tekintettel azonban az erők megóvása szélesebb értelmezést igényel. Az információs kor technológiai „lecsökkentették” a térbeli távolságokat a konfliktusövezetek és a hátszág között, rövidítve ezzel a politikai válaszok kidolgozására rendelkezésre álló időt – fogalmaz Berkebile a *Gondolatok az erők megóvásáról* című publikációjában.<sup>35</sup> A szerző rámutat, hogy az információ térben és időben történő gyors áramlása kihatással van a különböző nem katonai területekre, illetve a harcoktól távol lévő társadalomra is. A szemben álló fél képes politikai és/vagy gazdasági előnyök szerzésére azáltal, hogy a hátszágot támadja. Példaként említi, hogy 2015-ben az Iszlám Állam nyilvánosságra hozta száz amerikai katona adatait, hogy szimpatizánsait azok családjainak megtámadására biztassa.<sup>36</sup> Másrésről a műveleti környezetből adódó folyamatos kockázatelemzésre adott válaszként kiemeli, hogy a *Sivatagi Pajzs* és a *Sivatagi Vihar* műveletek<sup>37</sup> közben szükséges volt amerikai Patriot légvédelmi rakétaütegeket telepíteni izraeli civil célpontok védelmére.<sup>38</sup> Az irakiak a koalíciós erők megosztása érdekében rakétatámadásokat indítottak izraeli és szaúdi célpontok ellen. Izrael a műveletekben nem vett részt, és területe sem volt része a műveleti területnek, de annak elkerülése, hogy a területeit ért támadásokra válaszul beavatkozzon a műveletekbe, a koalíciós erők egyértelmű érdeke volt.<sup>39</sup>

Berkebile megállapításainak alátámasztására azonban a legjobb példa Rác hibrid háború modellje,<sup>40</sup> amelyet az orosz–ukrán konfliktus feldolgozásával bizonyít. A konfliktust három időszakra – előkészítés, támadás és az elért sikerek stratégiai kihasználása –, az egyes időszakokat pedig 3-3 fázisra osztja. Katonai erő bevetésére – korlátozottan – a létrehozott modell szerint csak a harmadik időszak – az elért sikerek stratégiai kihasználása – 2. fázisában kerülhet sor.<sup>41</sup> Tehát a PKGTII-területek ellen indított célzott támadások dominálnak, jellemzően indirekt eszközök alkalmazásával, ezáltal fenyegetve a megtámadott biztonságát, kihasználva az indirekt hadviselés gyakorlati megvalósításának különféle formáit.

Mindezek alapján megállapítható, hogy az erők megóvásának – a 21. századra jellemző hadviselési forma tükrében – szélesebb értelmezése, annak kiterjesztése a műveletekben közvetlenül részt vevő erőkön túl elengedhetetlen feltétele az agresszor elleni védekezésnek.

<sup>34</sup> Uo. 1-8, 1.7.

<sup>35</sup> Richard E. Berkebile: Thoughts on Force Protection. Joint Force Quarterly 81, 2<sup>nd</sup> Quarter 2016, 143. [https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-81/jfq-81\\_140-148\\_Berkebile.pdf](https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-81/jfq-81_140-148_Berkebile.pdf) (Letöltés időpontja: 2020. 12. 10.)

<sup>36</sup> Uo. 140.

<sup>37</sup> Persian Gulf War. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/Persian-Gulf-War> (Letöltés időpontja: 2020. 11. 14.)

<sup>38</sup> Berkebile: i. m. 144.

<sup>39</sup> Katie Lange: 6 Things to Know About Operation Desert Storm. American Military History. <https://www.military.com/history/operation-desert-storm-6-things-know> (Letöltés időpontja: 2020. 11. 14.)

<sup>40</sup> Rác: i. m. 12.

<sup>41</sup> Uo.



## ÖSSZEGZÉS

Az erők megóvásának alapvető célja a műveletekben részt vevők túlélőképességének fokozása, ezáltal biztosítva a műveleti erők mozgásszabadságát. Feladatrendszere a műveleti területen belül az erők minden szintjén és a háború teljes időszakában – a tervezés megkezdésétől a csapatok kivonásáig – fogalmaz meg rendszabályokat, feladatokat. Az erők megóvásának alapját a fenyegetettség vizsgálatából levont következtetések, valamint a kockázatelemzés – ami magában foglalja a saját kockázat vállalását – értékeléséből származó, azok várható következményeinek csökkentése érdekében kialakított és összehangolt szabályok kialakítása képezi. A kialakított rendszabályok biztosítják a saját erők cselekvési szabadságának és műveleti hatékonyságának megőrzését. E célok a fenyegetettségéből származó kockázati tényezők helyes és folyamatos kezelésével érhetők el. A fenyegetettség beazonosításához, az erők megóvása érdekében szükséges erőforrások és eszközök hozzárendeléséhez azonban a kor hadviselésének jellemzőit kell ismernünk.

A jelen nehezen kategorizálható hadviselésére – mint korábban is – az adott kor kultúrája jelentős hatást gyakorol. Korunk kultúráját az információs technológia rohamos változása határozza meg, amely a gazdaságra és a társadalomra is hat. A személyes kontaktusra épülő kapcsolattartás mindinkább háttérbe szorul, és az új technológiák által biztosított közösségi felületeken történő érintkezés kerül előtérbe. Az információ gyors és ellenőrizetlen áramlása a hadviselésben a konfliktus kiterjesztését jelentette az információs térre, megnövelve ezzel a nem katonai eszközök szerepét a politikai és a stratégiai célok elérésében. A megtámadott ország társadalmát elárasztó dezinformációk bizonytalanságot teremtenek, ami a társadalom minden szintjén mélyíti a válságot. A bizonytalanság és a mélyülő válság az agresszor számára lehetőségeket teremt a támadásra. Az agresszor a műveleteit az állam különböző – politikai, gazdasági, pénzügyi, társadalmi, technológiai, környezeti, egészségügyi, katonai, rendészeti, információs és kibertérbeli – területei, funkciói ellen nem előre megtervezetten hajtja végre, hanem e műveletek a hadviselés egy olyan formáját alkotják, ahol támadások csak akkor valósulnak meg, ha fennáll a siker esélye.

Az agresszor átfogó stratégiai megközelítést alkalmaz, ami azt jelenti, hogy az adott állam nemzeti érdekének érvényesítésére összehangolja a politikai, katonai, diplomáciai, gazdasági, pénzügyi és információs eszközeit, ezáltal nyomást gyakorol az adott területeken a szemben álló félre. Az agresszor átfogóan alkalmazza a hagyományostól eltérő eljárásokat, közvetlenül fenyegetve a megtámadott állam különböző funkcióit, ezáltal döntően befolyásolja az összhaderőnemi műveleti terület globális környezetét is. A 21. század hadviselésének jellemzésére számos elnevezés és meghatározás született.

A tanulmány a katonai teoretikusok között legelterjedtebb formák vizsgálatával igyekezett bizonyítani, hogy az erők megóvása rendszabályainak kialakítása a műveleti terület határain túl is szükséges. Mivel a 21. század hadviselésére mindinkább az átfogó stratégiai megközelítés jellemző, ezért az abból származó fenyegetettség kezelése is átfogó megközelítést igényel. Tehát korunk hadviselésében nemcsak a műveletekben közvetlenül részt vevő erők megóvása fontos, hanem azokon túl a közvetlenül nem érintett erők és eszközök védelme is.

## FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Magyar Köz-  
löny, 2020. évi 81. szám. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/6c9e9f4be48fd1bc620655a7f249f81681f8ba67/letoltes>
- AAP-06 (STANAG 3680) NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French) NSO, 2019.
- Allied Joint Publication AJP-3.14, Allied Joint Doctrine for Force Protection. 04. 2015. NSO.  
[https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/454616/20150804-AJP\\_3\\_14\\_Force\\_Protection\\_Secured.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/454616/20150804-AJP_3_14_Force_Protection_Secured.pdf)
- Allied Joint Publication AJP-3B, Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations. 03. 2011. NSA.  
[http://everyspec.com/NATO/NATO-ATP/download.php?spec=AJP-3B\\_MAR2011.050361.pdf](http://everyspec.com/NATO/NATO-ATP/download.php?spec=AJP-3B_MAR2011.050361.pdf)
- Allied Joint Publication AJP-5, Allied Joint Doctrine for the Planning of Operations, Edition A, Ver-  
sion 2. 05. 2019. NSO. [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/837082/dcdc\\_doctrine\\_nato\\_planning\\_of\\_ops\\_ajp\\_5.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/837082/dcdc_doctrine_nato_planning_of_ops_ajp_5.pdf)
- Berkebile, Richard E.: *Thoughts on Force Protection*. Joint Force Quarterly 81, 2<sup>nd</sup> Quarter 2016,  
140–148. [https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-81/jfq-81\\_140-148\\_Berkebile.pdf](https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-81/jfq-81_140-148_Berkebile.pdf)
- Erlanger, Steven – Opiel, Richard: *A Disciplined Hezbollah Surprises Israel with Its Training, Tactics  
and Weapons*. The New York Times, 07. 08. 2006. <https://www.nytimes.com/2006/08/07/world/middleeast/07hezbollah.html>
- Forgács Balázs: *A háború és a politika viszonyrendszere*. In: Göcze István (szerk.): *A háború és a politika  
viszonyrendszere*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017.
- Geraszimov, Valerij: *Cenoszty nauki v predvigenyii*. Vojenno-promislennij kurjer, 2013/8. [http://www.vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK\\_08\\_476.pdf](http://www.vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf)
- Hart, B. H. Liddell: *Stratégia*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002.
- Hoffman, Frank G.: *Conflict in the 21<sup>st</sup> Century: The Rise of Hybrid Wars*. Potomac Institute for Policy  
Studies, Arlington, 12. 2007. [http://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac\\_hybridwar\\_0108.pdf](http://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf)
- Joint Publication (JP) 3-0, Joint Operations. The Joint Staff, Washington, DC, III-30–III-31., 11. 06. 2011.  
[https://www.benning.army.mil/mssp/security%20topics/Global%20and%20Regional%20Security/content/pdf/jp3\\_0.pdf](https://www.benning.army.mil/mssp/security%20topics/Global%20and%20Regional%20Security/content/pdf/jp3_0.pdf)
- Kovács Tibor: *A túlélőképesség fokozásának műszaki feladatai*. Hadtudomány, 2004/1., 114–122.
- Kovács Tibor – Talián István: *A „Force Protection” és a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége*.  
Felderítő Szemle, 2004/1., 94–105. <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2004-1.pdf> (Letöltés  
időpontja: 2020. 12. 10.)
- Lange, Katie: *6 Things to Know About Operation Desert Storm*. American Military History. <https://www.military.com/history/operation-desert-storm-6-things-know>
- Morris, Victor R.: *Grading Gerasimov: Evaluating Russian Nonlinear War Through Modern Chinese  
Doctrine*. Small Wars Journal, 17. 09. 2015. <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/grading-gerasimov-evaluating-russian-nonlinear-war-through-modern-chinese-doctrine>
- Persian Gulf War. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/Persian-Gulf-War>
- Pintér Róbert: *Úton az információs társadalom megismerése felé*. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az infor-  
mációs társadalom – Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat – Új Mandátum, Budapest,  
2007, 11–28. <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf>
- Rácz András: *Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában*. Külügyi és Külgazdasági Intézet, Tanulmányok  
T-2014/1., 2014. 10. 14. <https://docplayer.hu/6612943-Oroszország-hibrid-haboruja-ukrajnaban.html>

- Russian Information Campaign Against Ukrainian State And Defence Forces, Executive Summary. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. <https://stratcomcoe.org/russian-information-campaign-against-ukrainian-state-and-defence-forces>
- Schnauffer II, Tad A.: *Redefining Hybrid Warfare: Russia's Nonlinear War against the West*. Journal of Strategic Security, Vol. 10, No. 1, 2017, 17–31. <https://scholarcommons.usf.edu/jss/vol10/iss1/3/>; DOI: 10.5038/1944-0472.10.1.1538
- Szendy István: *A hadviselés, mint tudományelméleti és tudomány-rendszertani kategória*. Hadtudomány, 2017/3–4., 108–131. [http://mhtt.eu/hadtudomany/2017/2017\\_3-4/Ht\\_201734\\_108-131.pdf](http://mhtt.eu/hadtudomany/2017/2017_3-4/Ht_201734_108-131.pdf); DOI: 10.17047/HADTUD.2017.27.3–4.106
- U.S. Army, Field Manual 3-0 Operations C-1. GPO, Washington DC, 2011.